

LINNAD

JA ALEVID

«EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJA»

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VI aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 5

Oktoober

1933

SISU.

Asjaajamise lihtsustamise tingimusi ja
põhimõtteid seoses kavatsustega sel
alal — *V. Männik*.

Tartu Linna Elektri jaam — *K. Bamberg*.

Märkmeid kohalikust omavalitsusest Skan-
dinaavias. Norra — *A. Gustavson*.

Riigikohtu otsuseid.

ELL tegevusest.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 5	Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6, telefon 431-58.	1933
VI AASTAKÄIK	Ilmub 10 korda aastas. Numbri hind 25 s.	Oktoober

Asjaajamise lihtsustamise tingimusi ja põhimõtteid seoses kavatsustega sel alal.*)

V. Männik.

Tartu Linna Ehitusosakonna asjaajaja.

Asjaajamise lihtsustamise peamiseks eeltingimuseks on 1) töötajate asjatundmine, 2) töö korralikkus ja 3) kiirus. Et ametnik suudaks asjatundlikult täita oma ülesandeid, seks tuleb nõuda temalt vastavat haridust ja ettevalmistust. Ametnikkude üksikute liikide suhtes tuleb panna maksma kõrgema üldhariduse nõue. Praegune Riigiteenistusseaduses maksev üldine nõue, et ametnik peab olema kuueklassilise algkooli haridusega, ei vasta enam kaasaegse elu tingimusele. Üldhariduse kõrval peab nõudma ametlikult ka vastavat kutseharidust. Kutselise ettevalmistuse omandaksid ametnikud sellekohaseis kõrgemais õppeasutisis, kutsekooles, kursuil, kui ka puhtpraktilise tegevuse kaudu.

Ametnik peab olema organiseerimisvõimeline ja kindla tahtejõuga kodanik. Ametnik osutub ka teatavas mõttes loojaks, seepärast ei tohi tal puududa loov vaim.

Järelikult ametissemääratavate isikute leidmiseks peaks korraldatama sellekohaseid katseid või eksameid vastava kava järgi, milline sisaldaks põhimõttelisi küsimusi koos praktiliste ülesannetega. Katseid tuleksid liigitella kahte ossa: eel- ja lõppkatsed. Eelkatsed korraldataks ametissenimetamise eel vastava kava ulatuses, et kindluda, kas isik on üldse kõlblik omavalitsusteenistusse. Kandidaadid, kes on sooritanud eelkatsed rahuldavate tagajärgedega, määratakse ametisse ametniku kohusetäitjatena. Kandidaadi aja möödumisel toimetatakse lõppkatsed ja ainult

need isikud kuuluksid ametissekinnitamisele, kes ka lõppkatsed on sooritanud rahuldavalt.

Peale vastavate katsete ametissemääramisel tuleks panna senisest suuremat rõhku ametnikkude edasiarendamisele ja täiendamisele. Edukaid tulemusi võiks saavutada ametnikkude täiendamise alal Tartu ülikooli kaastegevusel, korraldades vastavaid suvikursusi riigi- ja omavalitsusametnikele, kus lektorina esineksid ülikooli õppejõud ja meie parimad administraatorid. Suvikursuste korraldamine ei peaks kandma juhuslikku ilmet, vaid seda tuleks teha süstemaatiliselt igal aastal. Kursuste õppekavva peaks võetama küsimusi administratiivteaduste alalt, nagu administratiivõigus, Eesti finantsõigus, riigiõigus jne. ja muilt teadusaladelt, millega ametnikel tuleb tegeleda. Selliseil kursuil ametnikud ammutaksid uusi teadmisi, värskendaksid vanu, aga ühtlasi sellised kursused aitaksid säilitada ametnikkude nürineva vaimu värsket, mis võimaldaks neil teosteda omal alal tulemusrikkamalt.

Töö korralikkus on olemas, kui ametnikud teenivad kodanikke maksvate õigusnormide alusel. Demokraatlikus vabariigis allub valitsemisvõim õigusnorme. Seega peavad ka ametasutised ja ametnikud alistuma õigusnorme, millised on nende tegevuse aluseks. Õigusnormest kõrvalekaldumine ega nende rikkumine pole lubatud. Olgugi et mõningail juhtumeil õigusnormid enam ei vasta elunõudeile, siis ei põhjusta see veel nende rik-

*) Kantud ette VIII linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisuametnikkude päeval Võrus, 20. augustil 1933.

kumist. Olgu tähendatud, et sageli väikseimgi seadusvastane tegevus kaasutab enesega sellise korralageduse, milline halvab pikemaks ajaks ametasutise tööd; selle pahe edaspidine likvideerimine aga osutub raskeks. Et olukord on meie ametasutis selline, seks pakub tegelik elu küllaldaselt näiteid, mis kõigile niikui-nii teada ja mille juures me seepärast pikemalt ei peatu.

Õigusnormest kõrvalekaldumine muudab asjaajamise aeglaseks ja keeruliseks, sageli osutub koguni asjaajamist takistavaks teguriks. Asjade otsustamine õigusnormide järgi on kerge, ametnikul on võimalik lahendada asju sirgjooneliselt ja kiiresti. Õigusnormest kõrvalekaldumise puhul ametnik ei saa talitada sirgjooneliselt; ta peab ootama soodsaid momente asjade lahendamiseks. Selline viivitamine ja vastavate seaduslike normide hülgamine nõuab aega ja teeb asjaajamise aeglaseks.

Täites õigusnorme, peavad ametnikud selgitama neis leiduvaid puudusi, uurides järele, millises ulatuses õigusnormid ei vasta enam elunõudeile. Kui ilmneb, et õigusnormid enam ei rahulda kaasaegse elu tarbeid ja tingimusi, siis tuleb kasutada kõiki seaduslikke vahendeid seks, et neid muuta elunõudeile vastavamaks.

Ka väärub siinkohal mainimist töösüsteem. Kõrgema ega alama ametniku töö ei tohi olla juhuslik, vaid ametniku töös peab valitsema kindel süsteem. Ametniku tegevus olgu kavakindel; juhusliku ilmega töö ei osutu kunagi viljakaks. Ametniku ülesanne ei seisa igapäevaste pisemate asjade lahendamises, vaid tema tegevus olgu suunatud tulevikku, kasustades seejuures juhtnõarina minevikust ja olevikust saadud teadumusi. Ametnikul tuleb püstitada kavade tuleviku jaoks, et oma tegevusala edendada ja leida seks soodsaid võimalusi. Kavakindlus ei pea esinema üksi juhtivate, vaid kõigi ametnikkude tegevuses. Kui meil sageli kõneldakse ametniku tööviljakuse madalusest, siis on see väga tähtsal määral tingitud töö juhuslikust iseloomust ja vastavate kavade puudumisest. Sellekohased kavade ei tohi moodustada kivilinenud normide kogu, vaid nad peaksid kujunema välja tegeliku elu nõudeist. Töökind, milline on leidnud väljendust neis kavus, tuleb teostada vastava aja jooksul. Ametnikkude loodud kavade peaksid sisaldama tegevuse põhi-

probleeme, üldisi sihtjooni, nende teostamise aega ja korda.

Tegevuskavad peaksid kujunema välja igal ametnikul iseseisvalt. Ametnik koostagu ise oma töökava, pidades silmas käesoleva aja elunõudeid, arvestades tuleviku mitmekesiseid ülesandeid kui ka oma seniseid töötulemusi. Kavade koostamisel tuleb peatuda üksikasjalikult seniste töötulemuste juures, hinnata objektiivselt iga tähtsama korralduse mõju tegelikus elus. Sel viisil on võimalik luua tulevase töö jaoks elulisi kavu.

Demokraatlikus vabariigis peavad ametasutised olema rajatud kindlaile juriidilisele alusele, kusjuures tuleb ametasutiste tegevusalad ja võimupiirid jaotada otstarbekohaselt. Ülesanded ja tegevusalad, millised sarnlevad üksteisele, koondatagu ühe ja sama asutise võimkonda. Asutised, millised seni lahendavad paralleelselt samu ülesandeid, tuleb kaotada. Paralleelselt fungeerivad asutised tekitavad asjatuid kulusid, venitavad asjaajamist ja on ühtlasi takistuseks kodanikkude õigustatud nõuete rahuldamisel. Et ülesandeid ametasutiste vahel jaotada otstarbekohaselt, seks on tarvis uurida olelevate asutiste tegevust, kaaluda ja arutada neid kindlate andmete varal ja alles siis teostada ülesannete jaotust. Ametasutiste tegevusalade ja ülesannete kindlaksmääramise kõrval on tarvis piiritella ametasutis teotsevate ametnikkude ülesanded, õigused ja kohustused, samuti ka võimupiirid. Olgu mainitud, et selgusetus ametnikkude võimupiiride ja ülesannete alal mõjub pidurdavalt asutise edukale tööle. Võrdlemisi suurt tähtsust evib ametasutise sisemise tegevuse korraldamine. Asutise sisemine korraldus peab võimaldama töö lihtsustamist ja kiiret asjaajamist, võimaldades teha töö asjalikult, saavutades seejuures minimaalsete jõukulutustega maksimaalseid tagajärgi.

Kui vaadelda meie ametasutiste tööd, siis peame nentima fakti, et need põhimõtted pole kaugeltki leidnud rakendamist. Üldse tuleb mainida, et meil on asutiste võimupiirid, nende iseseisva otsustamisvõime ulatus ja vastavate korralduste tegemine reguleeritud puudulikult. Enam-vähem rahuldavalt on lahendatud küsimus nende asutiste suhtes, millised fungeerivad meie oma seaduste alusel, nagu haridus-, tervishoiu- ja hoolekandeametised jt. Üks tähtsamaid eeldusi

ametasutiste ja viimases töötavate ametnikkude edukaks tegevuseks osutub asutiste ja nende juhatajate võimupiiride selgus. Kui asutise võimupiirid on määratud kindlaks, siis vastavalt sellele kujunevad ka ametnikkude võimupiirid ja nende iseseisva otsustamisvõime ulatus. Seepärast on tarvis kiires korras määrata kindlaks asutiste ja neid juhtivate ametnikkude võimupiirid, et muuta ametnikkude tööd otstarbekohasemaks ja viljakamaks. Ei teostu see niipea, siis nii mõnedki katsed asjatoimetuse ümberkorraldamise ja lihtsustamise suunas jäävad tagajärjeta.

Ametasutiste võimupiiride kindlaksmääramiseks on palju võimalusi. Neist võimalusist eelistame seadusandlikku teed või tuleb seda teha määrusandlikul teel. Selliseiks võimalusiks oleksid maksmapandud kodukorrad, milles on loendatud üksikasjalikult asutiste kui ka viimaseid juhtivate ametnikkude ülesanded, asjad ja küsimused, mida nad on võimelised otsustama iseseisvalt. Omavalitsusis on kodukordade maksmapanek kerge, kuna seda otsustavad volikogud. Ainuke raskus võib tekkida selle asjaolu tõttu, et volikogud seda, mis nad täna panevad maksma, võivad homme muuta, mispärast maksmapandud kodukordadel võib puududa püsivus. Tegelik elu aga on näidanud, et omavalitsused oma kodukordi kerge käega ei muuda. Peale selle on karta, et kõikjal ei võeta vastu ühesuguseid kodukordi, mistõttu linnades puuduks ühtlus asutiste korraldamisel. Siin oleks aga Eesti Linnadeliidul täita tänuväärt ülesanne ühtlustamise teostamiseks.

On ametasutiste tegevusalad ja ülesanded ning nende juhatajate võimupiirid määratud kindlaks, siis osutub võimalikuks ka teiste ametnikkude ülesannete ja võimupiiride määrang. See ülesannete ja võimupiiride määrang evib suure tähtsuse ametnikkude tegevuse korraldamisel, tõstab töö produktiivsust ja aitab säästa kulusid. Ainult sel juhtumil saab ametnik rakendada kõiki oma vaimseid ja füüsilisi võimeid intensiivsele tööle, kui ta teab, mida ta võib teha ja peab tegema. Ametasutis, kus on töö korraldamata ja ülesanded määramata, ei saa ametnikud avaldada oma jõudu ja võimeid täiel määral. Selliseis ametasutis puudub ametnikel võimalus iseseisvaks ja kavakindlaks tööks. Nad on sunnitud täitma ülesandeid, millised neile on loovutatud toimetamiseks. On

aga ametniku võimupiirid ja ülesanded kindlad, siis organiseerib ta oma töö paremini, loob seal vastava süsteemi ja otsib vahendeid tööviljakuse tõstmiseks.

Kodukordades tuleks loendada iga ametniku jaoks tema ülesanded, viimaste täitmise lähem kord, kelle juhatusel ametnik töötab ja kellele ta esitab valminud töö. Kodukorras tuleks fikseerida ka need asjad, mida ametnik võib toimetada iseseisvalt.

Edasi mainime, et ametnikkude edukas tegevus sõltub asjaajamise alal maksmapandud korras. Asjaajamiskorra all mõistame arve- ja raamatupidamist, aruannete koostamist, kirjavahetuse käiku, asjade otsustamist ning arhiivi korraldamist. Arve- ja raamatupidamise ning rahaliste aruannete kokkuseadmise alal on pandud maksma kindel kord ja ühtlased juhised. Kirjavahetuse käik, asjade otsustamine ja arhiivi korraldamine on seni reguleeritud võrdlemisi puudulikult. Praeguste veneaegsete juhiste asemele, millised leiduvad peamiselt Üldkubermanguseaduses, tuleksid panna maksma uued ja ühtlased normid, eriti just põhimõttelisis küsimusis. Hädavajalikku korraldamist nõuaks ka asjade otsustamine, otsuste motiveerimine, otsuste muutmise ja tühistamise kord, otsuste ja asjasse puutuva materjali avaldamine asjaosalisile, edasikaebekord ülemusile ja kohtuile jne.

Kui kõrgelt me ka ei hindaks asjaajamise ühtlasi juhiseid, ei tohiks nad haarata asjatoimetust üksikasjadeni. Asjatoimetuse ühtlased juhised on sedavõrt vajalikud, kuivõrt nad puudutavad üldiste, põhimõtteliste küsimuste lahendamist, asjatoimetuse üksikasjus aga peab jätama ametnikule teatav vabadus, milliseis piires talle on omistatud võimalus teosteda oma parema arusaamise järgi. Asjatoimetuse tehnilisel alal tuleb samuti ametasutisile omistada enam vabadust, nagu kirjade registrite pidamise, aktide ja kaustade korraldamise alal jne. Siin peetagu silmas vaid moodsa arhiivinduse alal üldtunnustatud printsiipe, et säilitada ühtlust. Asjaajamise lihtsustamist on ikkagi võimalik teostada ametasutiste loova töö kaudu, milleks tuleb neile luua avaramaid võimalusi.

Eriti tuleb sel puhul kõnesse kirjavahetuse rakendustalitus omavalitsusis kahe süsteemi seisukohalt. „Lauajuhendisüsteem“ seisab, selles, et igasse iseseisvasse asjatoimetusse puutuv kirjavahetus käib

ta lõpetamiseni ühe numbriga all, ja kirjavahetus ise korraldatakse kronoloogilises järjekorras, moodustades endast ühe teraviku. Täitmise järgi toimetatakse asetatakse kausta, kusjuures lauajuhendis märgitakse kausta ja selle lehtede numbrid, milles leidub kirjavahetus.

Sellele süsteemile heidetakse ette, et ta nõuab palju tööjõudu, tekitades seejuures palju ebaproduktiivset tööd.

Mainitud süsteemi häiks külliks on, et 1) ta annab alati täieliku ülevaate kirjade täitmisest, 2) võimaldab kergesti kaustast kirjavahetuse leidmise ja 3) kaob vajadus igast kirjast jätta endale ära kirja või panna võõrast kirjavahetust oma kaustasse. Eriti sobiv on lauajuhend sel puhul, kui ametasutises käib palju kirjavahetusi kestvalt ühe numbriga alla, sest ühe numbriga all kirjade registreerimisel ei nõua töö palju aega.

„Arhiivisüsteem“ fikseerib kirja saamise ja saatmise fakti, kuid igast väljavast kirjast jäetakse endale ära kirjad, millised otstarbekohaselt kirjakogudesse korraldatuna annavad võimaluse jälgida asjakäiku.

Selle süsteemi paremuseks loetakse aegaviitva registreerimise ärajäämist, millega kaoks ka mõttetu ja ebaproduktiivne töö.

Alles hiljuti on see süsteem Kohtu- ja Siseministeeriumi korraldusel katsena pandud maksma vabatahtlikus korras eeskätt vallavalitsusis, samuti ka alevivalitsusis. Praegu pole küll teada katse tulemused, kuid süsteemile on põhjendatult vaieldud vastu. Peetavad saabunud ja väljunud kirjade registrid ei anna küllaldast selgust kirjade käigust, puudub ülevaade täitmata kirjast, eriti kui kirju palju ja nad on kauemat aega ametnikkude käes täitmisel, tekib ülearuste ära kirjade kuhjumine asutise kaustasse.

Tuleb aga arvestada seda, et vilunud ametnik toimetab kirjade kandmist lauajuhendisse vähese ajakuluga.

Ametasutiste tegevust tuleb korraldada selliselt, et kaoks paralleelne ja liigne töö. Selle vältimiseks peab iga ametnik koostama oma lahendamisele kuuluvate tööde nimistu. On see sooritatud, siis analüüsitakse iga töö eraldi. Analüüsimisel selguvad tööd, millised on tarvilikud ja millised tarbetud. Viimaste tööde tegemine tuleb viibimata lõpetada, kui nende lõpetamine sõltub ametnikust. Sõltub aga tööde lõpetamine maksvaist

seadusist, määrusist või ülemuse korraldusist, siis informeeritagu ülemust, kelle otsusel, kui see sõltub temast, lõpetatakse tarbetute tööde tegemine.

Olgu tähendatud, et meie ametasutis tehakse palju tarbetut tööd. Enamik sellest tarbetust tööst on tingitud meil maksvate seaduste ja määruste eeskirjust. Et panna piiri sellele tarbetule tööle, tulevad vastavalt muuta need seadused ja määrused. Sellise töö otstarbekohasemaks teostamiseks on tarvilik, et ametnikud tutvuksid oma alasse puutuvate seaduste ja määrustega, tähendaksid ära neis leiduvad puudused, ja esitaksid seekohased ettepanekud nende muutmiseks. Uute seaduste ja määruste projektide koostamisel tuleks arvestada põhjalikult ja kõigekülgselt asjaajamist, milline on seoses uute seaduste ja määruste täitmisega. Seadused ja määrused olgu koostatud selliselt, et nende rakendamine asjaajamise alal tegelikult elus nõuaks vähem kulusid. Järelikult uute seaduste ja määruste koostamisel tuleb pidada silmas juriidiliste nõuete ja riiklikkude ülesannete kõrval ka asjaajamise lihtsustamise ja kiirendamise põhimõtteid.

Puuduste kõrval, millised on tingitud maksvaist seadusist, tehakse meie ametasutis tarbetut tööd, milline põhjeneb meie asutiste oma korraldusile. Meil koostatakse palju selliseid aruandeid, millel pole mingit praktilist väärtust. On tarvilik ametnikel võtta revideerimisele sellised aruanded, milliste koostamine, esitamine ja nõudmine pole enam tarvilik kaasaegse elu nõuete seisukohalt. Paljude aruannete esitamise kord on pandud maksma aastaid tagasi, millal nad vahest osutusid tarvilikeks, kuid muutunud oludes ei evi mingit praktilist ega teoreetilist tähtsust. Sel alal on võimalik teostada suuri lihtsustamisi. Aruandele tuleb anda tarvilik vorm ja sisu, mis teevad nad vastuvõetavamaks jooksva elu ülesannetele ja statistilisele nõudele. Aruanded olgu koostatud nii, et nende läbitöötamine nõuaks vähem aega, läbitöötamisel saavutatud tulemusi oleks aga võimalik kasutada praktiliste küsimuste lahendamisel ja tulevaste kavade koostamisel. Ka aruannete läbitöötamisel tuleb hoiduda paralleelsest tööst, nagu meil sageli juhtub, et ametasutised ja Riigi Statistika-keskbüroo teevad üht ja sama tööd aruannete läbitöötamisel.

Et asjaajamist kiirendada ja lihtsustada, seks peame kasutama senisest rohkemal määral tehnilisi vahendeid. Me ametasutis on töövahendid veel väga primitiivsed, eriti nimistute ja registrite pidamise alal. Meil kasustatakse seks raamatuid, kust andmete leidmine on tülikas ja energiatriaskav. Eraasutis on amugi leidnud rakendust kaardikataloogid, millest andmete leidmine hõlpus ja nõuab vähe aega. Selliste tehniliste vahendite hankimine me ametasutisisse olgu meie lähimaks tulevikkuülesandeks, kui me tahame asjaajamist kiirendada ja lihtsustada.

Kogu iseseisvuse ajal on seadusandlus omavalitsusile toonud kaasa uusi ülesandeid, laiendades kõiki tegevusalasid. Selle intensiivse seadusandluse tagajärjeks on olnud ka omavalitsusasutiste asjaajamise töö suuremine. Teisest küljest aga majanduslik olukord nõuab kulude säästmist ja seega kärpimist ametnikkude koostis. Paratamatult on tekkinud tarvidus asjaajamise lihtsustamiseks, kuid püüded ses suhtes pole andnud nimetamisväärilisi tulemusi. Koostisi kärbitakse, aga vallandatud ametnikkude töö jaotatakse ülejäänute vahel. Selline olukord on ebaloomulik ja püsib seetõttu, et asjaajamise lihtsustamiseks astutakse samme ainult üksikjuhtumel ja mõningate seaduste puhul, pole ka küsimust püütud lahendada teatava süsteemi piires, puudub kavakindel teotsemine lihtsustamise suunas. On tarvilik kaaluda küsimust kogu ulatuses, analüüsides lihtsustamise tingimusi ja seades üles üldisi põhimõtteid kavatsuste teostamiseks.

Kõigil neil asjaoludel leian, et:

1) Asjaajamise lihtsustamise kavatsuste teostamist peab juhtima keskkoh, milleks linnade ja alevite suhtes olgu Eesti Linnadeliit.

2) Asjaajamist lihtsamalt ja kiiremini võivad toimetada ainult asjatundlikud ametnikud. Viimaste kaadri loomiseks seatagu üles nõuded vastava tsensi ja staaži kohta, tunnustades tarvilikuks kõrgema hariduse teatavil aladel ja kohtadel. Teenistusse võetagu ametnikke ainult

seekohaste katsetega vastava kava järgi, milline sisaldaks põhimõttelisi küsimusi ja praktilisi ülesandeid. Peale selle tuleb korraldada ülikooli kaasabil kursusi ametnikkude edasiarendamiseks.

3) Asjaajamise teeb aeglasemaks ja raskemaks õigusnormest kõrvalekaldumine, ka siis kui need normid ei vasta kaas-aegse elu nõudeile, mispärast eeskätt ametnikud ise, omavalitsused ja nende liidud peavad kasutama seaduslike teid üldhuvele vastukäivate õigusnormide muutmiseks ja uute maksmapanemiseks.

4) Töö lihtsustamiseks aitab kaasa ametasutiste otstarbekohane organiseerimine:

- a) rajades nad kindlaile aluseile;
- b) jaotades ülesanded otstarbekohaselt, nii et kaovad paralleelselt töötavad asutised;
- d) pannes maksma ühtlased kodukorrad, milles oleksid määratud kindlaks asutiste ja ametnikkude ülesanded, võimupiirid, õigused, samuti asjatoimetuskord; viimane puudutagu ainult põhimõttelisi küsimusi, tehnilisel alal aga jäetagu asutisile vabad käed.

5) Eeskujuliku kodukorra väljatöötamiseks moodustatagu sellekohane komisjon, kes oma töö esitab üleriigiliselt Eesti Linnadeliidule avaldamiseks juhtnõörina.

6) Ühenduses kodukordade maksmapanemisega tuleb astuda samme ametasutiste tegevuskavade koostamiseks.

7) Paralleelse ja tarbetu töö kaotamiseks koostatagu tööde nimistud ja nende analüüsimisel selgitatagu tarbetud tööd, millised otsekohe lõpetatagu. Peale selle on vaja teha kindlaks kõik need seadused ja määrused, milliste nõudeist on tingitud tarbetu töö, ja astuda ühtlasi samme selliste normide muutmiseks. Samuti tuleb toimida igasuguste aruannete suhtes.

8) Asjatoimetuse lihtsustamine sõltub ka tehnilisist vahendeist nimistute ja registrite pidamise alal, milliste vahendite muretsemine on paratamatult tarvilik.

9) Kirjavahetuse registreerimise korra suhtes jäädagu lauajuhendisüsteemi juurde, milline on kõlblik laialiste ülesannetega linna- ja alevivalitsusile.

Tartu Linna Elektriijaam.

K. Bamberg.

Tartu Linna Elektriijaama vanem ametnik.

Suur osatähtsus, millise evivad linna avalikud elektriijaamad kommunaalmajapidamises, esiteks kodanikkonna teenistuses seisvate käitistena ja teiseks — linna-de tähtsate tuluallikatena, tohiks õigustada alljärgnevaid ridu, mis tahavad anda lühikese pildi ühe meie suurema ja vanema, Tartu linna elektriijaama arenemisest.

Tartu Linna Elektriijaam asutati 1910. a. Jaam algas teotsemist sama aasta detsembris 2 lokomobiiliga, millised andsid kokku 150 hobujõudu ja varustasid elektriga 51 abonenti. Kuna elektritarvitamine levis kiiresti, siis 1914. a. ehitati hooned ümber ja täiendati jaama järjekindlasti, nii et 1919. a. töötati juba 4 lokomobiiliga, milliste koguvõimsus ulatas 410 hobujõuni ja millised suutsid rahuldada umbes 1700 abonendi elektritarvituse. Pärastsõjaaastail kasvas aga nõudmine elektri järgi ettenägematult hoogsalt, nii et 1920. a. lõpul kerkis paratamatult esile jaama laiendamise küsimus. Tervava voolupuuduse kõrvaldamiseks asutati 1921. a. 70-kilovatiline abijaam. Samal ajal hakkas liikuma ka „Ülenurme ja Ulila Elektri- ja Turbatööstuse O./ü.“ elektriijaama ehitamise küsimus ja sealtpoolt tehti Tartu Linnavalitsusele ettepanek linna varustamiseks Ulila elektriga. Mõnesuguseil põhjusil jäi kokkulepe toorkord saavutamata ja 1923. a. seati jaamas üles uus, 325-hobujõuline lokomobiil.

Kuna voolutarvitajate arv vahepeal oli kasvanud 3200-le, siis tuli seegi lokomobiil kohe koormata pea täielikult ja jaama uus laiendamine sai möödapääsmatuks. Ühes sellega kerkis üles uusi küsimusi; jaama ruumid ähvardasid jaama võimsuse suurendamisel jääda kitsaks, samuti oleks olemasolev vooluvõrk osutunud nõrgaks veel suuremate energiahulkade edasijuhutamiseks. Tuli lahendada küsimused kas asuda uue, ajakohase linna elektriijaama ehitamisele, laiendada olevat elektriijaama või leida sobiv viis vahepeal teotsemahakanud „Ülenurme ja Ulila Elektri- ja Turbatööstuse O./ü.“ elektri tarvitamiseks linna vooluvõrgus. Jäädi peatuma viimase kui otstarbekohaseima mooduse juurde ja 1924. a. valmis leping, mille alusel osatähtsingu jaam pidi andma linnale vahelduvvoolu niipalju kui linn tarvitab. Et aga osatähtsingu ei suutnud muretseda linnale le-

pingus ettenähtud 3 500 000-margalist tagatist, siis sai see saatuslikuks kogu kavatsusele; läbirääkimused ses suunas katkesid ja osatähtsingu tegi linnale ettepaneku — linn omandagu ostuteel 160 000 000 mk. eest Ulila elektriijaam ja turbatööstus. Ometi ei andnud ka see ettepanek tagajärgi, sest üksikasjalikud kalkulatsioonid näitasid, et kogu pakutud varanduse eest linn ei või maksta üle 105 000 000 mk. Kuna kõik tagajärjeks osutunud läbirääkimused osatähtsingu olid veninud väga pikale ja linna jaam oma senise võimsusega tarvitajaid ei suutnud rahuldada, siis asutati voolupuuduse osalisekski kõrvaldamiseks teine, 60-kilovatiline abijaam.

Vahepeal oli Eesti Pank võtnud üle kogu majanduslikesse raskusisette sattunud osatähtsingu varanduse — Ulila elektriijaama ja turbatööstuse. 1925. a. oktoobris algasid läbirääkimused Eesti Panga ja linnavalitsuse vahel jaama linnale omandamise asjas.

Pikemat aega kestnud läbirääkimuste tulemusena kirjutati 20. märtsil 1926. a. alla leping, mille järgi Tartu linn omandas Eesti Pangalt Ulila elektriijaama ja turbatööstuse 1 035 700 kr. eest. Ostusumma tasumiseks andis Eesti Pank linnale pikaajalise (25. a.) laenu, kusjuures laenu eest vastutavad ainult ostetud elektriijaama ja turbatööstuse varad.

Kuna Ulila elektriijaam oma moodsa seadistu tõttu võis töötada ökonoomsemalt vananenud linnas asuvast jaamast, siis asuti kogu linna varustamisele Ulila elektriga. Et linna alalisele voolule ehitatud vooluvõrku ja seadiseid tehniliselt kui ka majanduslikult polnud lühikese aja jooksul võimalik ehitada ümber vahelduvvoolule, siis seati linna elektriijaama vanas hoones üles Vene-Balti tehaseilt ostetud 500-kilovatiline umformer, mille abil varustatakse alalisvooluga linnaosi, kus vooluvõrk ümberehitamata.

Jaama ostu ajal oli Ulilas seatud üles üks 1000-kilovatiline turbodünamo ja 2 püstveetorukatelt à 300 m² küttepinnaga. 1927. a. seati üles Ulilas uus 1250-kilovatiline turbodünamo. Seega ulatub Ulila jaama praegune võimsus 2250 kilovatini ehk 3100 hobujõuni. 1929. a. seati kolmas, 445 m² küttepinnaga längveetorukatel,

mis ühes kõigi kuludega maksus umbes 228 000 kr. Kuna varem asutatud abijaamad kohe pärast Ulila jaama omandamist lõpetasid tegevuse ja järkjärgse alalisvooluvõrgu vahelduvvooluvõrguks ümberhitamise tõttu pole enam kasulik ka linna jaama peamasinate töötamine, siis talvekuul on Ulila masinad koormatud pea täielikult. Seetõttu on saanud vajalikuks juba lähemas tulevikus uue, 2000-kilovattilise turboagregaadi ülesseadmine. Täni on selle küsimuse teostamine lükatud edasi üldise majandusliku surutise tõttu aasta-aastalt.

Ulila jaama omandamise ajal oli jaamal kõrgepingeline (15 000 volti) 49,2 km, millest tähtsamad Ulila-Tartu liin — 17,6 km ja Ulila-Elva liin — 24,6 km. Aasta-aastalt on kõrgepingeline täiendatud ja ehitatud juurde, millest tuleks mainida eriti Puhja-Viljandi liini, mille pikkus on 50,9 km. 1. aprilliks 1933 oli elektriijaama kõrgepingeliinide kogupikkus 125 km, sellest maakaablit umbes 5 km, kusjuures juhtmeiks on tarvitatud 47 700 kg vaske ja 19 240 kg alumiiniumi (Viljandi liin).

Linna elektriijaama madalpingevooluvõrku on pidevalt arendatud vastavalt tarvidusele ja jaama majanduslikele võimalustele. Nii on 1923. a. andmeil jaama madalpingevooluvõrgu kogupikkus 46,2 km, kusjuures juhtmeiks on tarvitatud 45 324 kg vaske. 1. aprilliks 1933 oli madalpingeline 157 km ja seks tarvitatud 91 196 kg vaske. Seega on linna elektriijaama vooluvõrgu kogupikkus 46,2 km 1926. a. tõusnud 282 km 1933. a.

Küttematerjalina elektrivoolu tootmisel tarvitatakse linna elektriijaam Ulila turbatööstuse ostmiseni puid, turvast, kivisütt, väiksemal määral ka põlevkivi. Praegu on linna elektriijaama peakütteaineks turvas, mis valmistatud elektriijaama juures asuvas Tartu linna Ulila turbatööstuses. Turvas küttematerjalina, eriti aga elektrienergia tootmisel, kui turba põletamiseks on olemas vastavad seadistud, väärrib täit lugupidamist oma odavuselt ja kütteväärtuselt. Võrreldes kasepuupõletist turvaspõletisega on viimane sama kütteväärtuse juures 25% odavam.

Elektriijaama voolutarvitajate arv on, alates jaama asutamisest, kasvanud järjekindlasti. Nii oli jaamal 1910. a. 51 voolutarvitajat, 1915. a. — 416, 1920. a. — 2311, 1925. a. — 3825, 1930. a. — 8712 ja

1933. a. märtsi andmeil ulatus see 10 760, seejuures on Tartus 10 416, Elvas — 216, mujal — 128 voolutarvitajat.

Voolutarvitajate arvu järjekindlale kasvamisele vastab voolutarvituse ühtlane tõus elektriijaama tegevuse algusest praeguvalitseva majanduskriisi alguseni, millal voolutarvituse kasvamisest tekib seisak, vaatamata voolutarvitajate arvu järjekindlale tõusule. Nii on toodetud voolu 1911. a. — 85 822 kvt., 1915. a. — 234 985 kvt., 1920. a. — 947 741 kvt., 1925. a. — 1 799 844 kvt., 1930./31. a. — 4 750 807 kvt. ja 1932./33. a. — 4 722 600 kilovatttundi.

Paralleelselt elektriijaama laienemisega, täienemisega ja Ulila jaama omandamisega on tõusnud ka jaama ja selle seadistu koguväärtus. Nii oli jaama väärtus 1911. a. — 132 092 rbl. 84 kop., 1926. a. — 136 899 595 mk. 24 p. ja 1932./33. a. — 2 454 702 kr. 96 s.

Kuna jaamas on algusest peale investeeritud võrdlemisi suured kapitalid, siis on loomulik, et omakapitalide puudusel tuli jaama aegajalt koormata võlgadega. Jaama algaastail Tartu Linnavalitsuselt jaama asutamiseks ja 1923. a. seadistu muretsemiseks ja täiendamiseks saadud laenu on vahepeal tasutud. Ulila jaama ostusumma tasumiseks tegi linn 1926. a. Eesti Pangalt 1 035 700 kr. suuruse kontokorrentlaenu. Jaamas pooleliolevate ehituste lõpetamiseks, elektriijaama ja turbatööstuse seadistute täiendamiseks saadi Eesti Pangalt samal ajal 477 851 kr. laenu. Mõlema laenu kindlustuseks on Eesti Pangale (nüüd Pikalaenu pangale) panditud Ulila elektriijaama ja turbatööstuse varad. Puhja-Viljandi kõrgepingeliini ehitamiseks tehti 1929. a. Pikalaenu pangalt 135 000 kr. suurune hüpoteeklaenu. Laenude osaline tasumine ja protsentide õiendamine toimub kaks korda aastas. Koostatud laenukustutuskavade kohaselt toimub laenu esimese lõppsumma tasumine 1. nov. 1950. a., teise — 1. mail 1951. a. ja kolmanda — 30. juunil 1953. a.

1931./32. a. võrdus elektriijaama tulu 647 009 kr. 58 s., puhaskasu — 173 823 kr. 69 s. Voolu toodeti 4 768 200 kvt., abonentide oli 9663. Näidatud puhaskasust ei lähe mitte kogu summa linna kassasse. Osa sellest kasustatakse ettevõtte laiendamiseks, seadistu täiendamiseks jne. Nii anti ekspluateerimisaruande järgi 1931./32. a. puhaskasust linnale 84 683 kr.

56 s. ehk 48,72%, laenude kustutamiseks maksti 57 912 kr. 59 s. ehk 33,32% ja uute varade muretsemiseks tarvitati 31 227 kr. 54 s. ehk 17,96%.

Kuna jaama tegevus viimaste aastate jooksul on laienenud suuresti, siis on jaama isikkonnas 1932./33. a. andmeil püsivalt teenistuses 85 inimest, kuna turbalõi-

kamis- ja remonttööde hooajal andis jaam teenistust 670 inimesele.

Tartu linna elektriijaam oma sobivalt asendilt kui ka saadaolevalt küttematerjalide tagavaradelt võiks kogu Eesti elektrofiteerimisküsimuse teostumisel võtta endale kogu Lõuna-Eesti elektrienergiaga varustamise kohustuse.

Märkmeid kohalikust omavalitsusest Skandinaavias.

Norra.

A. Gustavson.

Norra pindala = 323 000 km^2 ja Rahvasteliidu 1932. a. aastaraamatu järgi oli Norras 1. jaanuaril 1931. a. 2 811 000 elanikku. Umbes 40% elanikest elatub põlvundusest ja kalandusest. Erilise tähtsuse evib Norras aga laevandus, kuna võrreldes elanikkude arvuga on Norra kaubalaevastik maailmas esikohal.

Kohalikul omavalitsusel on Norras seljataga väga pikk minevik. Juba vanal ajal kogunesid Norra linnades meeskodanikud aegajalt üldkoosolekule, kus arutati linna üldküsimusi. 1837. a. pandi maksma esimene omavalitsusseadus, millega pandi alus omaaegsele liberaalsemale omavalitsuskorraldusele Euroopas. Seda seadust on täiendatud ja muudetud hilisemal ajal mitmel korral, viimati 1921. a., milhena seadus maksab praegugi. Valimisõiguse evib praegu iga Norra riikkondlane, alates 23. eluaastast, kes on elunenud vastavas kogukonnas vähemalt 2 aastat.

Maaomavalitsuslikuks algühikuks on vald („*Herred*“), milliseid on riigis 861. Igas vallas valitakse kolmeks aastaks vallanõukogu („*Herredstyre*“), kelle liigete arv on kõikuv, sõltudes valijate arvust. Nõukogu valib enda seast esimehe („*Ordfører*“), kes on vähemais valdades ise ainus administratiivfunktsioonide täitja. Suuremais valdades on tegelikult töötajaks sekretär.

Vallaga kõrvuti esineb omavalitsusühikuna linn („*By*“). Linnu on Norras 43. Neist suurimad on Oslo (250 000 elanikku), Bergen (92 000 elanikku), Trondheim (56 000 elanikku), Stavanger (45 000 elanikku), Drammen (26 000 elanikku) ja vähim — Hammerfest (3 300 elanikku). Peale 43 linna on veel 24 n. n. lastimispaika („*Ladesteder*“), milliseil on veidi

vähemad omavalitsuslikud õigused kui linnal.

Linnades valitakse ka kolmeks aastaks linnanõukogu („*Bystyre*“), kelle liigete arv kõigub 20—84-ni, sõltudes jällegi valijate arvust.

Nõukogu valib linnapea („*Borgermester*“) ja tarviliku arvu linnanõunikke. Nende volitus on tähtajata — eluaegne. Nõukogu valib ühtlasi ka täidesaatva komitee („*Formandskap*“), milline koostub $\frac{1}{4}$ nõukogu liigete arvust. Nõukogu koosolekuid peetakse võrdlemisi harva ja tema otsustamisele kuuluvad vaid olulisemad küsimused. Täidesaatva komitee koosolekuid peetakse aga sagedamini ja tema otsustada kuuluvad vähemad asjad, samuti ka valve nõukogu otsuste teostamise üle.

Üldiselt on Norra valla- ja linnaomavalitsusil võrdlemisi suured võimupiirid ja iseseisvus kohalikkude küsimuste otsustamisel. Nii ühe kui teise tegevust jälgib maavanem.

Riik on jaotatud 18 maakonda („*Fylke*“), neist perekam 235 000 ja vähim — 53 600 elanikuga.

Maakonnannõukogu („*Fylkesting*“) koostub vallanõukogude esimeestest. Nõukogu koosolekuid peetakse normaalselt vaid kord aastas. Tema kompetentsi kuuluvad küsimused politsei, tervishoiu, magistraalteede, hariduse ja 1929. a. seaduse alusel ka põlvunduse alal. Maakonna ettevõtteist on mainimisväärilisem elektriõuajaamad (elektri kasustamine, ka küldes, on Norras väga levinud). Maakonna tegelik administratiivjuht on keskvalitsuse poolt määratud maavanem („*Fylkesmand*“). Tema on maakonnannõukogu otsuste teostaja ja ühtlasi ka keskvalitsuse esindaja kohapeal. Tema ülesandeks on jälgida ka valdade ja vähemate linnade nõukogude

otsuste seadusepärasuse järgi. Seks kuuluvad tehtud otsused maavanema kinnitamisele.

Tulu- ja kapitalimaksud moodustavad omavalitsuste peatuluallika. Kuid on rohkesti ka muid maksuobjekte, nagu meilgi (patentimaksud, litsentsid, kino-, koerajne. maksud). Tähtsa osa tuludest moodustavad ka tulud majandusettevõttest. Nii on tramm, vesivarustus, elekter, omnibused, sagedasti ka kinod, kommunaal-ettevõtted.

Kui mõni omavalitsus ei suuda täita rahalisi kohustisi, jääb pankrotti, siis võib keskvalitsus määrata administraatoreid omavalitsuse asjade ajamiseks, kuni kohustised on täidetud. 1930. a. näiteks kasustati seda õigust 20 omavalitsuse suhtes.

Rahva tervise eest hoolitsemiseks on riik jaotatud 377 piirkonda. Linnad moodustavad omaette vastava piirkonna, kuna maal koostub see piirkond ühest või roh-

kem vallast. Igas piirkonnas on oma tervishoiuarst ja tervishoiunõukogu, mille esimees on tervishoiuarst. Nõukogu valitakse omavalitsuste volikogude poolt. Tervishoiunõukogu ülesanne on hoolitseda vastava piirkonna sanitaarolude eest ja tal on vastavate määruste avaldamise õigus.

Maakonnal on maakonnaarst („Fylkeslæger“), kes kontrollib ja juhib piirkonna arstide ja nõukogude tegevust.

Alghariduse korraldamiseks on riik jaotatud 740 koolipiirkonnaks. Linnad moodustavad iseseisva piirkonna, kuna maal see ei ühtu valla piiridega. Koolisüsteem on üleriiklik ja kõik kulud kannab keskvalitsus. Osa keskkooli kuulub omavalitsusile, kuna suurem osa ka neist kuulub riigile. Koolielu juhtimiseks on igas koolipiirkonnas oma koolivalitsus („Skolestyre“), valitud, peale *ex officio* liigete, kohalikkude omavalitsuste poolt.

Riigikohtu otsuseid.

Kassatsioonikaebusest kaebusele loata ja kinnitamata projektita ehitamise asjas.

8. veebruaril 1933 arutas Riigikohtu Kriminaalosakond Tartu Linnavalitsuse voliniku vann. adv. abi A. Peel'i kassatsioonikaebust Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 13. detsembrist 1932 Jakob Kedra süüdistuses RNS § 65 järgi. Tartu-Võru Rahukogu kinnitas 13. detsembril 1932 Tartu I jsk. rahukohtuniku otsuse, millega Jakob Keder on tunnustatud süüdi ses, et tema linnavalitsuse loata ja kinnitamata projektita on ehitanud 1932. a. oma krundile palkkuuri ja selle eest karistatud RNS § 65 põhjal kümnepäevase rahatrahviga, maksujõuetusel aga 2 päevase arestiga, kuid rahukogu on tühistanud rahukohtuniku otsuse ses osas, mille järgi Jakob Keder on kohustatud lammutama tema poolt loata ehitatud kuuri ühe nädala jooksul ja selle mittetäitmisel otsustanud lammutada see kuur tema kulul. Kassaator, Tartu Linnavalitsuse volinik vann. adv. abi A. Peel palub tühistada rahukogu otsuse ses osas, millega on tühistatud rahukohtuniku otsus kuuri lammutamise kohta, KKS §§ 119 ja 130, Ehitus-

seaduse §§ 209 ja 210 ja RNS § 68 rikkumise pärast, seletades oma kaebuses järgmist: 1) vaidluse all olev kuur asub kivi-raionis ja Tähtvere linnaosa kohta on olemas Tartu Linnavolikogu poolt vastu võetud planeerimiskava ja ehitamis põhi- alused, millised on võetud vastu enne Kedra kuuri ehitamist, olgugi, et vastav sundmäärus on kuulutatud välja hiljem; 2) ei saa asuda seisukohale, et loata ja seadusevastase tegevusega võib endale saada õigusi rohkem, kui seda on võimalik saada seaduslikus loanõutamise korras; 3) rahukogu otsus olevat vastolus Ehitusseaduse muutmise ja täiendamise seadusega §§ 209 ja 210 (RT 104 — 1931), millega on tahetud anda ehitustegevuse kiires arenemises järelevalveasutisile laiemat teotsemisvõimalust ja seadusele ja ehitusmäärusile mittevastavate ehitiste kõrvaldamist.

Kuulanud asja esituse ja prokuröri arvamuse, leiab Riigikohus, et kassaator tähendab õieti, et rahukogu otsus on vastolus Ehitusseaduse muutmise ja täiendamise seadusega (RT 104 — 1931). Selle seaduse § 209 järgi, kui ehitatakse sea-

duse või määruse eeskirjade või kinnitatud projekti vastaselt või maaaladel, kus ehitamine pole lubatud kinnitatud asulaehitusplaani järgi või mis määratud teist liiki ehitiste jaoks, kohustab kohus ehitise peremeest kooskõlastada ehitise seaduse või määruse nõudega kohtu poolt määratavaks tähtajaks, milline ei või ületada kolme kuud. Ühtlasi annab kohus § 7¹ tähendatud ehitusvalveasutisile, vastaval juhtumil ka politseile, õiguse lammutada ehitise peremehe arvel ehitis või selle vastav osa. Nimetatud korraldused teeb kohus, kes arutab süüteasja. Käesolevas asjas on tegemist 1932. a. Tähtvere linnas osas palkidest püstitatud kuuriga, millise ehitamiseks Kedral polnud linnavalitsuse luba ega kinnitatud ehitusplaani, mis pärast Tartu Linnavalitsuse Ehitusosakond nõudis Kedralt kuuri lammutamist. Keder ei lammuta kuuri, sest et viimane olevat ajutine ehitis ehitusmaterjalide säilitamiseks. Siin ei teki eeskätt küsimust ehitise hädaohhtlikkuse kohta ühiskonnale, vaid Ehitusseaduse nõuete täitmise kohta. Tartu Linnavalitsuse loata ja kinnitamata plaanita püstitatud kuuri lammutamine on tingitud Ehitusseaduse § 209 alusel, sest senini pole Kedra poolt muretsetud selle ehituse jaoks luba ega plaani. Seega on rahukohtuniku otsus ehitise lammutamise kohta õige, olgugi, et tema viide RNS § 68 on ebaõige ja ekslik. Esitatud põhjusil ei või jääda jõusse rahukogu otsus kaevatud osas.

Käsitelles KKS § 174, otsustas Riigikohus tühistada Tartu-Võru Rahukogu otsus 13. detsembrist 1932 kuuri lammutamise kohta käivas osas ja ses osas anda asi uueks otsustamiseks samale kohtule teises kohtukoostises.

Revisjonikaebusest kaebusele trahterimaksu alandamise asjas.

21. veebruaril 1933 arutas Riigikohtu Administratiivosakond Niina Saar'e revisjonikaebust Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 28. oktoobrist 1932 kaebuse asjas Tartu Linnavolikogu otsuse peale 30. maist 1932 trahterimaksu alandamise asjas.

3. juulil 1932 Tartu-Võru Rahukogus saadud kaebuses seletas Niina Saar, et Riigi Raudteevalitsus määras Tartu raudteejaama einelaua rendiks 1932. a. aprilli

eest 275 kr. ja alates maist à 250 kr. kuus, nii et 1932. a. II veerandi eest maksnud ta Riigi Raudteevalitsusele renti 775 kr. Trahteriärade liikide täiendamise ja oma-valitsusile trahterimaksu tulude kindlustamise seaduse § 25, p. 1 kohaselt Tartu linnaomavalitsusel on õigus temalt võtta trahterimaksu mitte üle 50% rendist, s. o. 387 kr. 50 s. ja kultuurkapitalimaksu 5% trahterimaksust, s. o. 19 kr. 38 s. Linnavalitsus aga, kasustades Administratiivsissenõudmisseadust, nõudnud temalt sisse 1932. a. II veerandi eest trahterimaksu 475 kr. ja kultuurkapitalimaksu 23 kr. 75 s., mis oleks trahterimaksust 87 kr. 50 s. ja kultuurkapitali maksust 4 kr. 37 s., kokku 91 kr. 87 s. rohkem, kui seda lubab seadus. Tema palve lugeda ettemakstuks järgmise veerandaasta eest rohkem sissenõutud summad ehk nad maksta temale tagasi, jättis Tartu Linnavolikogu oma otsusega 30. maist 1932 tagajärjeta. Arvestades ülaltoodut, palub Niina Saar muuta Tartu Linnavolikogu otsust 30. maist 1932 ses osas ja viimasele kirjutada ette temalt 1932. a. II veerandi eest rohkem sissenõutud trahterimaks 87 kr. 50 s. ja kultuurkapitalimaks 4 kr. 37 s. maksta temale tagasi.

28. oktoobril 1932 asja arutanud, leidis rahukogu, et Niina Saar'e käesolev kaebus pole põhjendatud ja tuleb jätta tagajärjeta.

Trahteriäriseaduse (VSK k. XII, j. 2, § 43) ja Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seaduse (RT 99 — 1926) IV osa põhjal peab trahterimaksu jaotust üksikute äride vahel teostatama hiljemalt 10. detsembriks ja jagamisieht pandama välja teadmiseks 10. — 20. detsembrini. Nagu nähtub käesoleva asja juurde lisatud Tartu Linnavalitsuse aktist (1. 6.) on 1932. a. trahterimaksu jaotus Tartu linnas asuvate alkoholsete jookide müügiõigusega trahteriasutiste vahel teostatud 10. detsembriks 1931 ja kaebajale Niina Saar'ele selle jaotuse järgi määratud raudteejaamas peetavalt einelaualt 1900 kr. Kaebaja ja Riigi Raudteevalitsuse vahel sõlmitud rendilepingu ärakirjast (rahukogu aktis 1. 9.) Tartu jaama einelaua rentimise kohta nähtub, et rendilepingu kestvus on pikendatud aja peale 1. jaanuarist 1932 — 31. detsembrini 1933, rendiga 3 800 kr. aastas. Kaebajale 1932. a. eest määratud trahterimaks 1900 kr. võrdubki 50% aastarendist

3800 kr.; järelikult on kaebajale määratud trahterimaksu suurus kooskõlas Trahteriäride liikide täiendamise ja omavalitsusile trahterimaksu tulude kindlustamise seaduse (RT 105 — 1928) § 25, p. 1 nõudega, mille järgi raudteejaamade einelaudadele ei või määrata trahterimaksu rohkem kui 50% einelaua eest makstava rendi summast. Vastavalt sellele ei ületa ka kultuurkapitalimaks oma suuruses seadusega lubatud normi (Eesti kultuurkapitali seaduse § 6 — RT 27/28 — 1925).

Kui renditaja pärastpoole alandas rendi hinda aprilli jaoks 275 kroonile ja maist kuni korralduseni — 250 kroonile kuus, siis ei muuda see 1931. a. detsembris kaebajale 1932. a. eest määratud trahterimaksu suurust seadusevastaseks, mis seetõttu ei võiks jääda püsima. Pärastised rendihinna kõikumised maksuaasta jooksul ei või tulla arvesse, sest vastasel korral kaotaks maksujaotus igasuguse kindluse ja peaks ikka jälle toimetatama uusi jaotamisi kogu maksuaasta jooksul, mida aga ei luba Trahteriäriseadus. Pealegi puudub käesoleval korral selgus, milliseks kujuneb kaebaja poolt makstava rendihinna suurus 1932. a. lõpuks. Alul oli lepitud kokku 3800 kr. aastas, 316 kr. 67 s. kuus ja nähtavasti ka maksti ses suuruses, aprilli eest võeti aga 275 kr. ja alates maist kuni korralduseni — 250 kr. kuus. Millise määra paneb maksu uus korraldus ja kunas see tehakse, pole näha ja võiks teha ainult oletusi, millel aga pole mingit tuge.

Kas kaebajale varemalt trahterimaksu on alandatud, pole tähtis käesoleva asja otsustamiseks. Pealegi pole teada, milliseil tingimustel ja viisil toimusid need alandamised.

Ülaltoodud kaalutlusil otsustas rahukogu Adm. K. K. §§ 21 ja 22, p. 1 juhatusel Niina Saar'e kaebus jätta tagajärjeta.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Niina Saar'e volinik vann. adv. F. Hirschfeldt tühistada rahukogu ülaltoodud otsuse, sest rahukogu polevat asja otsustamisel arvestanud, et Trahteriäride liikide täiendamise ja omavalitsusile trahterimaksu tulude kindlustamise seaduse (RT 105 — 1928) § 25, p. 1 järgi

ei või raudteejaamade einelaudade pidajale määrata trahterimaksu rohkem kui 50% makstava rendi summast, s. o. summast, millise einelaua rentnik maksab tegelikult.

Arutanud käesoleva asja ja kuulanud prokuröri arvamuse, leiab Riigikohus, et rahukogu kaevatud otsus tuleb tühistada järgmisil põhjustel: Trahteriäride liikide täiendamise ja omavalitsusile trahterimaksu tulude kindlustamise seaduse (RT 105 — 1928) § 25, p. 1 järgi raudteejaamade einelaudadele ei või määrata trahterimaksu rohkem kui 50% einelaua eest makstava rendi summast. Nagu sama seaduse § 25 tekstist nähtub, esineb raudteejaamade einelaudade maksustamine trahterimaksuga linnaomavalitsuse kasuks erandina üldisest korrast ja erineb teiste trahteriäride maksustamisest selle poolest, et temalt võetava trahterimaksu suurus ei sõltu selle maksu jaotusest äride vahel, mida peab teataval ajal teostatama, vaid einelaua eest makstava rendi suurusest, s. o. sellest, kui palju einelaua eest tegelikult renti tasutakse. Kuna raudteejaamade einelaudadelt võetav trahterimaks on seoses einelaua eest makstava rendi summaga, siis see maks, juhtumil, kui renti alandatakse ehk kõrgendatakse, vastavalt kas alaneb ehk tõuseb. Seepärast erinevalt üldisest trahterimaksust, mis jaotamise teel määratakse kindlaks terveks aastaks, võib selle maksu suurus muutuda aasta kestel, kui muutub einelaua eest makstav rent, mispärast selle maksu ettemääramiseks terveks aastaks koos üldise trahterimaksu määramisega enne maksuaasta algust pole seaduslikku alust.

Nagu nähtub asjatoimetusest, on käesoleval juhtumil Tartu jaama einelauapidajale Niina Saar'ele aasta kestel einelaua renti Riigi Raudteevalitsuse poolt alandatud, seepärast oleks ka Tartu Linnavalitsusel tulnud võtta einelauapidajalt trahterimaksu vähem vastavalt makstava rendi summale.

Seepärast Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus tühistada Tartu-Võru Rahukogu otsus 28. oktoobrist 1932 ja saata asi sama rahukogule uueks otsustamiseks teises kohtukoostises.

ELL tegevusest.

ELL juhatuse koosolekul 25. augustil 1933 tuli arutusele Tartu Linnavalitsuse palve astuda samme Vabariigi Valitsuse ees, et muudetaks Tapaloomade ja liha loomaarstliku järelevaatuse ja tapamajasjanduse määruse § 62, kuna ta on kahjulik linna huvele.

Kaalunud küsimust, otsustati pöörduda Vabariigi Valitsuse poole vastava ettepanekuga.

Rakvere Linnavalitsus palus ELL võtta seisukohta Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 14 muutmise asjas, kogudes teateid ja arvamusi kõigilt linnadelt ja aleveilt, kes on saanud maad üllätähendatud seaduse põhjal.

Arvestades linnade ja alevite arvamusi, otsustati paluda Vabariigi Valitsust, et muudetaks üllätähendatud seaduse § 14 ses mõttes, et ehitamise tähtaja määramine jäetaks omavalitsuste otsustada.

ELL esimehele arvamuse avaldamiseks saadetud Juhtnöörid avalikkude tööde korraldamiseks leiti olevat üldiselt vastu võetavad.

Otsustati paluda anda juhtnööride § 8 uus reduktsioon ja nimelt: „Töökorralduse erifondist tasutakse 50% töödejuhatajate (kümnikkude) tasudest, tööliste ja kümnikkude õnnetuskindlustus-, samuti haiguskindlustusmaks tasutakse täies ulatuses.

Omavalitsused võivad töölisile arstiabiandmise kohustust teostada haigekassades kindlustamise asemel ise omal korraldusel, kusjuures fondist tasutakse arstiabiandmiskulud mitte suuremal määral, kui oleks tulnud maksta haigekassades kindlustamise korral.“

Seoses § 8 uue redaktsiooniga oleks tarvilik muuta ka § 6 redaktsioon, kustutades p. 6; § 14, p. 1 — tuleks 7,20 kr asemel määrata töötasuks 7,80 kr. ja p. 2 — 6,60 kr. asemel 7,20 kr.

Töötute tööpuuduse kõrvaldamiseks

korraldatud avalikele tööle saatmise kord leiti olevat otstarbekohane.

Otsustati juhtida tähelepanu vaid sellele, et tegelikus elus on väga raske kontrollida ja määrata kindlaks kas tööotsija evib tulu alla § 5 tähendatud normide või mitte. Seepärast oleks otstarbekohane ja täiesti õige, kui § 5 jätta alles vaid esimene lause ja muu osa kustutada. Seda-enam on see vajalik, et praegusel kujul on teatud vastolu § 5 ja § 6 vahel. See aga kõrvaldatakse kui toimub üllätähendatud kärpimine.

Kohtu- ja Siseministeeriumi poolt saadeti ELL arvamuse avaldamiseks Maaomavalitsuste kaotamise seaduseelnõu.

Otsustati ELL büroo juhatajale V. Smetanin'ile teha ülesandeks teatada Kohtu- ja Siseministeeriumile ELL seisukohad, arvestades ELL juhatuse liikmete H. Avikson'i, J. Jaaska' ja A. Maramaa' arvamusi üllätähendatud seaduseelnõu kohta.

Kanti ette Majandusministeeriumi seisukohad ELL poolt Vabariigi Valitsusele esitatud märgukirjade asjas.

Kuulanud need, otsustati lükata edasi seisukohavõtt ses küsimuses ja paluda majandusministri poolt Vabariigi Valitsusele tehtud ettekande ära kirja.

Eesti Maaomavalitsuste Liit teatas oma nõusolekust astuda ELL läbirääkimisesse Hoolekandeseaduse täitmisest tingitud ravitsusvõlgade korraldamiseks.

Otsustati paluda ELL juhatuse liikmeid H. Avikson'i, J. Jaaska't ja F. Suit'i töötada välja ELL seisukohad.

Eesti linnavappide õige heraldilise vormi (kuju) kindlaksmääramiseks ja uute linnavappide ja -lippude valmistamiseks moodustati, vastavalt ELL esindajatekogu otsusele 18. juunist 1933, komisjon koostises A. Uesson, K. Virma, H. Avikson, L. Mühlbach, dr. P. Johansen ja V. Smetanin.

Kroonika.

Tartu linna sissetulekud maksudest 1932./33. a.

Võrreldes sissetulekuid maksudest 1932./33. ja eelmisel aastal, näeme tagasiminekut.

Käesoleval ajal puuduvad andmed sadamamaksu, veesõidukite seisukoha ja laoplatside-maksu kohta. Viimased maksud andsid 1931./32. a. 6724 krooni.

Maksuosakonna kaudu on tulnud sisse linnale kokku 743 222 kr. 1931./32. a. andsid samad maksud linnale sissetulekut 819 717 kr., millega näeme vähenemist 9,3%.

Maksud varandusilt ja sissetulekuilt on langenud 542 117 kroonilt 1931./32 a. — 529 295 kroonile. Suuremat tagasiminekut näitab siin tulumaks, mis on langenud 19,7% ja on 85 732 kr. Ärimaksust on saadud 20 703 kr., kusjuures ta on langenud 12,7%.

Tööstus-kaubandusmaksest näitab viimase kolme aasta jooksul kõikumist äritunnististe-maks (32 794 kr.), võrreldes 1931./32. a. on ta langenud 6,5%, 1930./31. a. summast on ta aga suurem 4,3% võrra. Selle grupi suurim maks — trahterimaks — 106 406 kr., on, võrreldes eelmise aastaga, samuti vähenenud 13,1%. Tööstus-kaubandusmaksud kokku on langenud 9,4% võrra, andes tulu 186 220 kr.

Maksest tarvitamisõigusilt on järjekindlasti suurenenud ja püsivad 1932./33. aastalgi ligikaudu eelmise aasta tasemel jalgratta- ja laskeriistadeloomaks. Koertemaks aga, milline 1930./31. ja 1931./32. aastal püsis 11 300 kr. piires, andis 1932./33. a. 9935 kr., langedes 12,1%.

Maksuobjektide arvus paistab igal alal silma, võrreldes eelmise aastaga, samasugune tagasimineku. Suurenenud on ainult mootorrattaste arv. 1921.—1930. a. püsis see 20 ümber, tõustes 1931./32. a. 31, 1932./33. a. maksti maksu aga 67 mootorrattalt. Tõusu, 54 võrra, näitab ka maksualuste kinnisvarade arv, võrdudes 1932./33. aastal 2860.

Kõik muud maksuobjektid on arvult vähenenud: restoranid — 1 võrra, nüüd 34 (1924. a. oli neid 45), alkoholita einelauad — 6 võrra, nüüd 85, sõiduautod — 13 võrra, nüüd 170, veoautod — 5 võrra, nüüd 71, autobused — 2 võrra, nüüd 15; mootorpaatide arv on, võrreldes eelmise aastaga, tõusnud 6 võrra, 1930./31. aastast siiski 13 võrra vähem, nüüd 36.

Pidevat kahanemist kogu iseseisvuse ajal on näidanud sõiduvõimeeste troskade ja saanide arv. 1920. a. oli maksustatud ühehobuse troskasid ja saane kokku 628. Viimase kahe aasta jooksul on olnud nende arv 225. Koeri on maksustatud 1038, mis näitab, võrreldes 1931./32. a., vähenemist 12 võrra.

Äri- ja tööstusettevõtete-tunnistisi on võetud 1932./33. a. enam kui eelmisel aastal (1930./31. a. — 2085, 1931./32. a. — 2196, 1932./33. a. — 2249). Silmapaistavam on liikumine I järgu kaubandusettevõtete arvus (1930./31. a. — 65, 1931./32. a. — 91 ja 1932./33. a. — 74 tunnistist), mis on tingitud suurel määral Maitseainetemaksuseaduse maksmapanemisest. Suurenemist näitab IV järgu kaubandusettevõtete arv (1929./30. a. — 196, 1930./31. a. — 216, 1931./32. a. — 261 ja 1932./33. a. — 298 tunnistist). Selle osaliseks põhjuseks on äride üleandmised, mille juures ülevõtja eelistab võtta uue äritunnistise, mil puhul tal ei tule tasuda endise äriomaniku maksuvõlgu. Sama näitab ärimaksu ja äritunnististe maksu kõikumine.

Üldiselt on 1931./32. a. maksude laekumine olnud visam kui eelmisel aastal.

Tartu Linna Veevärk.

Veevärgi ehitamise eeltööde tegemisele asuti 1927. a. kevadel, võttes lähema vaatluse alla Meltsi allikaid ja Emajõe vasakul kaldal leiduvaid kaevusid ja veekogusid. 1929. a. olid lõpetatud eeltööd, tehtud kindlaks Meltsi allikate keskmine toodang, tehtud vee analüüsid, töötatud välja ehitusprojekt, tellitud materjal. Suvel 1929 asuti esimese ringmagistraali ehitamisele ja sügiseks valmis ajutine, kuid köetav pumbamaja pumba ja elektrimootoriga, esimene ringmagistraal, mõned jaotusmagistraalid ja ajutine survepaak.

Ehituskulude vähendamiseks ehitati pumbamaja puust ja asetati 32 m³ mahu paak ajutiselt esimese magistraalringi lähedusse „Vanemuise“ seltsi majja. Sel viisil suudeti ehitada 4,5 km magistraalitorustikku ühes vajalikkude pärdistega 129 194 kr. 87 s. eest, kusjuures pumbamaja ühes seadistuga ja paak ühes hoone ümberehitustöödega maksus 15 802 kr. 53 s., kuna projekti kohaselt

esimese ringmagistraalisüsteemi pumbamaja pumpadega ja settimisbasseiniga pidi maksuma 22 000 kr.

Majaühendiste tegemise soodustamiseks tehti 1929. a. kõik ühendustorude panekuga ühenduses olevad mulla- ja sillutustööd linna kulul. 17. novembril 1929 avati veevärk ja juba 19. novembril ühendati veevärgiga esimesed 2 maja, 1. detsembril oli veevärgil juba 15 abonenti, 1. jaanuariks 1930 — 37 ja 1. aprilliks — 47 abonenti. 1930./31. a. jooksul tuli juure 44, 1931./32. a. — 53 ja 1932./33. a. — 42 abonenti.

Magistraalvõrku laiendati ainult niipalju, kui oli vajalik magistraalringi läheduses olevate majade ühendamiseks. 1930./31. a. ehitati juurde 38, 1931./32. a. — 550 ja 1932./33. a. — 1024,5 m magistraali. Veevärgi laiendamine eelarve korras teeb raskusi, arvestades valmishitatud süsteemi piiratud tarvitajaskonnaga ja sellest põhjustatud vähesesissetulekuga. Et Tartus joogiveeolud jätavad palju soovida, siis on õige mitmed majaomanikud avaldanud nõusoleku toetada aineliselt veevärgi magistraalide ehitamist. Linnavolikogu poolt on tunnustatud vastuvõetavaks veevärgi laiendamine sel viisil, et asjasthuvitatud majaomanikud ja asutised ehitavad veevärgi magistraalosi ehituskavandi kohaselt ja ehituskulud tasub linn veega, võttes hariliku tariifi järgi vee eest vaid poole hinna, kuna teine pool arvatakse maha ehituskulude summast selle kustumiseni.

Tarvitajaile müüakse vett veemõõtjate kaudu. Veemõõtjad võivad olla tarvitajaile omad ehk linnalt üüritavad.

Uulide kastmise vett antakse veetarvitajaile tasuta, kuna mitteabonendid võivad saada kastmiseks vett tasu eest.

Pumbamaja on ehitatud Meltsi peallika kohale ja vesi on juhitud puhtaveebasseini kolmest vähemast allikast. Need allikad annavad keskmiselt 22 l vett sekundis. Pumbamajas on kaks pumpa otseühenduses elektrimootoritega, võimsusega kumbki 10 l sekundis. Harilikult töötab üks pump, kusjuures paagi täitmiseks kulub ligikaudu 20 minutit. Veetarvitus kõigub 8—15 paagitäie vahel ööpäeva jooksul.

Veepaagist on ehitatud automaatelekt-risignalisatsioon pumbamajja, mis näitab veepinda paagis neljas asendis.

Valga linna uus suplubassein.

Supluskoha küsimus on Valgas olnud kauemat aega päevakorras ja selle küsimuse lahendamine on linnavalitsusele tekitanud tõsist muret.

Valgast voolab läbi Pedeli jõgi, kuid vee vähesuse tõttu, eriti kesksuvel, on ses suplemise võimalusi vähe. Ainus võimalus, millega võidi rahuldada suplemise tarvidust, oli basseini ehitamine Pedeli jõe äärde, kuid seks puudus esialgu linnal vastav maaala ja ka krediit.

Nüüd kus Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse põhjal Valga linnale anti Pedeli jõe ääres asuv riigile kuuluv heinamaa, avanes linnavalitsusel võimalus asuda oma kavatsuse teostamisele. Teedeministeeriumiga saavutati kokkulepe ja suplubasseini kaevamise tööd algasid hädaabitöödena. Kaheaastase töö järele on nüüd jõutud niikaugele, et valmis basseini, milline on küllalt ajakohane ja Valga nõudeile vastav.

Bassein on ehitatud Pedeli jõe vasakule kaldale ja ühenduses jõega. Seks ehitatud tammi kaudu on võimalik tõsta ja alandada basseini veepinda. Basseini kaldad on kaetud paksu liivakorraga, mistõttu ei puudu seal võimalus ka päikesekümbeluse võtmiseks. Lähemal ajal ehitatakse basseini juurde ka rõivistu ja einelauaruumid. Talvel katsetakse basseini korraldada liuväli, kuna on juba olemas liuväljale tarviliikud ruumid.

Valga linna uus haigla.

Valga linna haigla asub praegu vanas linna majas, milline ehitati omal ajal tütarlastekooli jaoks. Ruumid ses majas on kitsad ja ei vasta praegusaegseile nõudele, mistõttu linnavalitsus oli sunnitud leidma abinõusid kuidas saada nõuetekohasemat haiglat. Seda küsimust on püütud lahendada küll uue maja ostmisega, küll rentimisega, kuid rahapuudusel pole suudetud sellest siiski saada üle omal jõul. Linnavalitsuse palvel renditas nüüd Haridus- ja Sotsiaalministeerium endise Valga naisvangla hoone soodsail tingimustel pikemaks ajaks linnale, kusjuures linnavalitsusele on jäetud õigus rendiraha arvel seal teostada vastavaid ümberehitus- ja parandustöid, millised on tarviliikud enne haigla üleviimist neisse. Üle-

antud hoone on ühekordne, telliskivist ja võrdlemisi uus ehitis. Kui linna kassa seisund lubab, asutakse juba käesoleval aastal selle maja ümberkorraldamisele haiglaks. Seega oleks siis lahendatud Valga haigla küsimus.

Korterite ehitamine Soome linnades 1932. a.

Soome sotsiaalolude uurimise büroo andmeil, millised on avaldatud „Sosiainen Aikakauskirja's“ nr. 5—1933. ehitati 1932. a. Soome linnades kokku 199 uut elumaja [vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 9/10 (49/50) — 1933], neist 39 Helsingis. Enamus neist oli 1- ja 2-kordsed ehitised: esimesi ehitati 82 ja teisi — 73. 3-kordseid ja kõrgemaid maju püstitati 44, neist pealinnas üksi 33. Maakonnalinnades tarvitati ehitusmaterjalina peamiselt puud, millest ehitati 140 maja, kuna 54 maja ehitati kivist, neist enamus pealinnas.

Üldine korterite- ja tubade- (kõök on arvestatud ka toana) toodang nähtub alljärgnevalt tabelist. Siin on arvestatud ka ümberehituse teel saavutatud uued korterid.

Võrdluseks toome ka andmed 1931. ja ehituse rekordaasta — 1928. andmed.

Ehitatud kortereid ja tube

Aasta	Helsingis		Teistes linnades		KOKKU	
	Kortereid	Tube	Kortereid	Tube	Kortereid	Tube
1928	4957	11527	4590	10995	9547	22522
1931	1390	2728	736	1753	2126	4485
1932	1855	3926	863	2373	2718	6299

Kuigi 1932. a. toodang, võrreldes eelmise aastaga, kasvas, oli see siiski kaugel taga 1928. a. toodangust, milline aasta oli korterite ehituse rekordaastaks. Võrreldes korteritoodangut ennesõjaaegse toodanguga ja märkides seks 1912. a. toodangut, milline oli ennesõjaaegne normaaltoodangu aasta, 100-ga, saame alljärgneva võrdluspildi.

Toodeti

	Helsingis		Teistes linnad.		KOKKU	
	1932. a.	1931. a.	1932. a.	1931. a.	1932. a.	1931. a.
Kortereid	89,5	67,1	54,1	46,1	74,1	57,9
Tube	79,5	55,5	55,5	41,1	67,8	47,9

Siit nähtub, et korteritoodang paaril möödunud aastal, ka 1930. a., ei tõusnud eelsõjaaegse normaalinii. Kui veel arvestada seda, et elanikkude arv linnades, eriti

pealinnas, on tugevasti kasvanud, võrreldes 1912. a., ja perekondade arv suhteliselt veel enamgi (perekonnad on praegu vähemaarvulised, seega perekondade arv on suhteliselt suurem), siis näeme, et korteritoodang on märksa madalam eelsõjaaegsest normaalist. Olukorda aitab parandada küll see, et ajavahemikul 1925—1929 ehitati rohkesti üle keskmise normaaltarviduse.

Korteritoodangus domineerivad piskorterid. Nii oli Helsingis 1932. a. toodangust 1-toalisi kortereid 38,6%, 2-toalisi — 39,6%, 3-toalisi — 9,0% ja suuremaid — 12,8%.

Võrreldes eelmise, s. o. 1931. a., on 1-toaliste korterite arv vähenenud 48,6%-lt — 38,6%-le. Tõusnud on 2-toaliste korterite arv.

Nii on uute valminud korterite keskmine tubade arv

	Helsingis	Teisis linnades
1928. a. . . .	2,3	2,4
1929. a. . . .	2,3	2,6
1930. a. . . .	2,0	2,6
1931. a. . . .	2,0	2,3
1932. a. . . .	2,1	2,7

Nii näeme, et teisis linnades ehitatakse keskmiselt suuremaid kortereid kui Helsingis. Muidugi ei anna tubade arv iseendast veel täpset pilti korterite suurusest, kuid ka võrreldes pindaladega, saame enam-vähem sama pildi.

Üldiselt on Soomes uued korterid, eriti Helsingis, ehitatud tervishoiu- ja mugavustingimusile vastavalt. Kortereid on valged ja kõrged, neis on elekter ja gaas, vannitoad jne. Eriti vannitubade arv on märkimisväärne. Nii oli Helsingis 1932. a. valminud kortereist 74,6% (1931. a. — 61,4%) varustatud omaette vannitoadega, teisis linnades — ligi 50% (1931. a. umbes 25%).

A. G-n.

Rahvalikumine Leedus 1932. a.

Loomuliku rahvalikumise alal registreeriti Leedus 1932. a. 18 814 (1931. a. — 18 840) abiellumist, 65 371 (1931. a. — 63 419) sündi ja 36 506 (1931. a. — 37 478) surmajuhtumit. Sündivus ületas aruandeaastal surevuse 28 865 juhtumiga — 25 941 vastu 1931. a. Surevus näitab

aasta-aastalt kahanemise tendentsi. Ka väljarändamine on tunduvalt vähenenud. Nii rändas välja aruandeaastal vaid 1001 isikut (0,4⁰/₀₀ rahva üldarvust), kuna 1931. a. 1756 (0,7⁰/₀₀) ja 1930. a. — 6428 (2,7⁰/₀₀) isikut.

Rahvalugemise ajal (Suur-Leedus 1923., Klaipeda maakonnas 1925. a.) oli Leedus üldse 2 170 616 isikut. Kuna rahva loomulik juurdekasv 1. jaanuarini 1933 oli umbes 251 150 isikut, oli 1933. a. alul Leedus 2 412 800 elanikku.

Avalikud tööd Poolas.

19. märtsil 1933, marssal Pilsudski' nimepäeval, algasid Poolas suured avalikud tööd, mil pandi nurgakivi Varssavi—Raadomi raudtee ehitamisele. Aasta jooksul on nähtud ette terve rida suuremaid maaparandustöid, mis annaksid leiba 54 000 töötule. Tööde finantseerimine on rajatud hiljuti asutatud tööfondile, mis koostub sissemaksudest mitmeist allikaist, muuseas võtab tööfond üle ka likvideerimisele kuuluva „töötule abiandmise fondi“ summad.

Huvitavaim sellest aktsioonist on tööde organiseerimise põhimõtted. Neid selgitab tööfondi loomise algataja:

„Kõigepealt hakkame ergutama algatust töiks. Ootame seda nii ühiskondlikelt asutisilt kui ka eraisikuil. Avalikud tööd algavad eeskätt seal, kus näidatakse üles seda algatust. See on teatud määral kohade premeerimine algatuse ülesnäitamise tempos. Tööfond arvestab igat algatust, kuid algatajad peavad ise ka töötama kaasa kavatsatud tööde realiseerimisel. See kaastöö võib avalduda kas materjalidega varustamises või abis sularahas või jälle inimitöös. Tööfond toetab oma kapitalidega iga kasulikku algatust, siin on tegemist kõigepealt „kinnikülmunud initsiatiivi ülesäratamisega“, majanduslikule konjunkturile hinge sissepuhumise otstarbel. Pealegi on tööfondi aktsioonid juhitud nii-öelda tasuvuse põhimõttest, s. o. et rahalist abi antakse krediitina, mitmesuguste tähtaegadeni õige madalate protsentidega või koguni tasuta, eeldusega, et teatava kindlaksmääratud aja pärast tulevad investreeritud summad tööfondi kassasse uuesti tagasi uute tööde finantseerimiseks jne.“

Korteriüürid Stockholmis 1932./33. a.

Stokholmi linna statistikakontori andmeil oli 1932./33. a. tähendatud linnas üldse 120 704 üürikorterit. Neist 59 820 korteris oli keskküte. 1925.—1932. a. on keskküttega korterite arv tõusnud 18,6%-lt — 49,6%-le korterite üldarvust. Üürikorterite koguarvust oli 20 170 tuba köögiga, 42 416 korterit koostus toast köögiga, 28 273 — kahest toast köögiga, 5467 — kolmest toast köögiga.

1932. a. lõpul oli vastavas korterirühmas keskmine aastaüür

	Kortereilt	
	Keskkütteta.	Keskküttega.
1 tuba	kr. 412	kr. 850
1 tuba ja köök „	610	1091
2 „ „ „ „	976	1624
3 „ „ „ „	1428	2258
4 „ „ „ „	1852	2906

Üldiselt olid 1932. a. lõpul korteriüürid keskmiselt 2,2% madalamad kui aasta varem ja 81,0% kõrgemad 1914./15. a. tase-mest.

Võrreldes elumaksumuse indeksiga nähtub üürihindade järgmine tase:

	Elumaksu- muse indeks.	Üürid kortereilt. Keskküt- teta.	Keskküt- tega.
1914./15. a.	100	100	100
1917./18. a.	192	110	124
1920./21. a.	271	147	209
1925./26. a.	174	180	193
1930./31. a.	161	185	203
1932./33. a.	154	181	192

A. G—n.

Korterite ehitamine Saksamaa linnades 1930.—1932. a.

1930. a. ehitati 161 961, 1931. a. — 119 876 ja 1932. a. — 53 405 korterit, sellest ümber-, juurde- ja pealeehitamise teel ja tulikahjude läbi vähenes 1930. a. korterite üldarv 5 177, 1931. a. — 4 398 ja 1932. a. — 5 998 korteri võrra. 1932. a. lõpul oli üldse 6 500 000 korterit, sellest 17,7% uutes ehitatis. 1927.—1932. a. oli igast 100 uuest korterist 1—3-toalisi väikekortereid 34,2, 35,6, 43,0, 49,4, 57,0 ja 53,7%, seevastu 4—6-toalisi keskmisi kortereid — 62,6, 60,4, 53,8, 48,2, 41,1 ja 42,5%, kuna suurkorterite % kõikus 1,9 ja 4,0 vahel. Kuna 1929. a. oli ühe-perekonna-maju vaid 31% uute elamute üldarvust, tõusis see 1932. a. 64%.